

‘Treffers tussen de oren’

Door: Marleen Wegman

Op 25 en 26 mei 1995 bombardeerden NAVO-troepen Servische doelen. Als reactie hierop namen de Bosnische Serviërs onder leiding van generaal Mladic honderden VN-militairen in gijzeling. Jos Gelissen was een van de drie gegijzelde Nederlandse militairen. Over zijn ervaringen en de gevolgen ervan schreef hij een boek. “Het heeft treffers gemaakt tussen mijn oren waarvan ik last kreeg en nog steeds heb. Waarschijnlijk levenslang.”

Op zijn eigen verzoek werd toenmalig majoor Jos Gelissen (57) eind april 1995 uitgezonden naar Bosnië als *United Nations Military Observer* (UNMO). Als instructeur Tactiek merkte hij dat zijn cursisten met uitzendervaring op het Opleidingscentrum Infanterie in Harderwijk meer wisten dan hijzelf. “Ik wilde ervaren hoe het was met een militair pak aan in een oorlogsgebied.” Als ervaren infanterist meldde hij zich ook vrijwillig voor plaatsing in de wijk Grbavica in Bosnisch-Servisch gebied, dicht bij de frontlijn en de beruchte Sniper Alley. De bewegingsvrijheid voor de onbewapende VN-waarnemers was zeer beperkt door de Serviërs.

Op 24 mei 1995 kregen de Bosnische Serviërs de opdracht de zware wapens uit de gedemilitariseerde zone rond Sarajevo te halen. Die opdracht werd genegeerd, waarop NAVO-vliegtuigen een Servisch munitiedepot bombardeerden. De dag erna werden opnieuw aanvallen uitgevoerd. Op die dag werden Gelissen en zijn Braziliaanse collega Harley in het UNMO-huis overvallen en gevangengenomen.

Levend schild

Bij het ziekenhuis van Pale werden ze als levend schild vastgebonden aan de trap. De operatie werd vastgelegd door een camerateam van Pale TV. Die beelden kwamen ook binnen op de redactie van het televisiepro-

gramma NOVA. “Mijn toenmalige echtgenote werd gebeld. Ene Gelissen stond geketend aan de trap bij het ziekenhuis. Of dat haar man was. Defensie wist nog nergens van”, vertelt hij lachend. Om er vervolgens serieus aan toe te voegen: “Dat is hard aangekomen bij mijn ex. Dat deed pijn.”

De dagen erna werd hij met handboeien vastgeketend aan de vlaggenmast van een kazerne en aan de deur van een munitiebunker. “In de eerste dagen overheerste de angst. Je hoopt dat het goed afloopt. En als het niet zo is, hoop je dat ze dan maar meteen raak schieten en dat je niet gewond raakt. Tussen mijn oren was ik afscheid aan het nemen. Van mijn kinderen en mijn vrouw, van mijn ouders, eigenlijk van mijn hele leven.”

De groep gijzelaars in Pale bestond uit tien militairen van verschillende nationaliteiten, met Gelissen als gekozen teamleider. Namens de groep voerde hij onderhandelingen met een kapitein van de Serviërs. Twee van de gijzelaars spraken de Bosnische taal, waardoor de groep stukje bij beetje meer informatie kreeg.

Tekenen

Om de lange lege dagen tegen te gaan, nam Gelissen het motto van zijn Tsjechische collega Olly over: *body at work, mind at ease*. “Fit blijven. Stukjes hardlopen, push-ups, sit-ups. Ook kreeg ik daar een poets- en opruimtik.” Gedurende die periode nam hij ook een oude hobby weer op: tekenen. “Het leidde af en gaf rust.” Enkele dagen voor hun

De drie vrijgelaten Nederlandse gijzelaars, rechts op de foto: vlnr kapitein Wilco Rademakers, majoor Jos Gelissen en kapitein Mark Helgers, tijdens de persconferentie na hun terugkeer in Nederland in 1995. Foto: NIMH

vrijlating op 22 juni 1995 kwamen de andere twee Nederlandse militairen bij de groep.

Pas bij de ontvangst in Zagreb en de volgende dag bij aankomst op Schiphol werd Gelissen duidelijk hoezeer de gijzeling in Nederland in het nieuws was geweest. "Veel pers en thuis een stapel post van een meter hoog. Soms stond er alleen maar op: 'Gelissen, gijzelaar, Zeewolde', maar het was aangekomen."

De drie Nederlandse militairen namen nog tijdens hun gevangenschap het besluit om na hun verloop in Nederland terug te keren naar het uitzendgebied. "Ik had wat wapens tegen mijn hoofd gehad, iemand had bedreigd mijn keel door te snijden, maar ik leefde nog", aldus Gelissen. "Ik liet me niet kennen door een paar Serviërs." Hij maakte zijn uitzending vol in Vitez, waar hij zich naast zijn taken als waarnemer bezighield met diverse humanitaire acties.

Nachtmerries

Bij zijn definitieve terugkeer in november 1995 lukte het hem niet te wennen aan het normale leven. "Mijn lichaam was thuis, maar mijn geest niet. Ik zocht de spanning en de kick. Ik deed van alles te veel:

sporten, werken, roken, drinken, eten. Ik had drank nodig om te kunnen slapen, ik was bang voor nachtmerries." In 1999 ging hij opnieuw naar Bosnië, nu met SFOR 6. Tijdens die uitzending bezocht hij met de psycholoog van de eenheid Sarajevo. "Naar Pale durfde ik niet."

De tweede missie versterkte de privéproblemen van Gelissen. "Ik negeerde alle signalen, vluchtte in werken en alcohol." In 2004 ging het helemaal mis. Hij kreeg een pseudo-psychose en zag Servische militairen in zijn achtertuin die het op hem en zijn gezin gemunt hadden. Daarop volgde een behandeling in het Centraal Militair Hospitaal (CMH) in Utrecht. Een jaar later was hij weer volledig aan het werk, maar niet lang. Nadat hij tijdens een sneeuwbuui met zijn twee honden slapend op een bankje in het bos werd gevonden, volgde een opname in het CMH. Tijdens de creatieve therapie pakte hij het tekenen weer op. Daarnaast zette hij zijn verhaal over de gijzeling en de gevolgen daarvan op papier. "De verhalen spookten door mijn kop, kwamen steeds in fragmenten naar boven. Nu het op papier staat, gaat het beter, ik hoef er niet meer voortdurend aan te denken."

Bosniëveteraan Jos Gelissen schildert onder meer militaire taferelen. Foto: Birgit de Roij

Eind 2006 werd Gelissen afgekeurd voor de militaire dienst in verband met een posttraumatisch stress syndroom. "Omdat ik al ouder dan 50 jaar was, kreeg ik dispensatie en heb tot mijn FLO twintig uur per week gewerkt. De overige uren was ik bezig met schrijven en heel veel tekenen."

Hij zegt heel blij te zijn met de reacties van oud-collega's op zijn opgeschreven verhaal. "Ik zie dat als een stukje waardering, als mijn medailles, en daar geniet ik van. Het raakt me enorm als mensen die ik hoog in het vaandel heb mij een mailtje sturen met hun reactie. Ik heb wel eens zitten janken om een mailtje." ●

*Auteur en kunstenaar Jos Gelissen is tijdens de Nederlandse Veteranendag aanwezig in de Kunsttent op het Malieveld in Den Haag. Zijn boek *De gijzeling maakt tevens deel uit van de tentoonstelling Gewapend met kennis in museum Meermannoo in Den Haag (tot 15 sept 2013). Meer informatie en boekbestellingen via zijn website www.joge11.nl**